

**ITINERARIS LECTORS. UNA
PROPOSTA DE GUIES DE LECTURA EN
L'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA
OBLIGATÒRIA**

Llicència d'estudis retribuïda (Modalitat B2)

Curs 2008-09

Marta Ormo Ruiz

Per als meus nebots: Oriol, Jaume i Sergi.

“Que les paraules els serveixin per bastir somnis i construir noves realitats”

M'agradaria agrair especialment a la Montserrat Nòria, supervisora d'aquest projecte, els suggeriments i orientacions que sempre m'han guiat en l'elaboració d'aquest treball.

ÍNDEX

Introducció	5
1. Itineraris lectors	6
1.1 Selecció dels llibres en els itineraris lectors	8
1.2 Característiques dels itineraris lectors	11
1.3 Quadern de viatge lector.....	12
2. Guies de lectura	14
2.1 Definició de les guies de lectura	14
2.2 Proposta de treball de la Guia de Lectura (GuiaL)	17
2.3 Guies de lectura en el marc curricular LOE.....	21
2.4 Guies de lectura elaborades	27
2.4.1 Característiques de les guies de lectura	28
2.4.2 Utilització de les guies de lectura	30
2.4.3 Guies de lectura de Primer cicle ESO → Annex 1 (paginació independent)	1
• Itinerari verd: <i>La crida del bosc</i> (Lectura Fàcil).....	3
• Itinerari taronja: <i>La crida del bosc</i>	48
• Itinerari blau: <i>Kim</i>	99
2.4.4 Guies de lectura de Segon cicle ESO → Annex 2 (paginació independent)	1
• Itinerari verd: <i>Miquel Strogoff</i> (Lectura Fàcil).....	3
• Itinerari taronja: <i>Negra nit</i>	46
• Itinerari blau: <i>Llàgrimes sobre Bagdad</i>	101
3. Pla de treball desenvolupat	31
4. Bibliografia	33

INTRODUCCIÓ

Aquest treball s'emmarca en el camp de la literatura juvenil, dintre de la programació de la matèria de llengua catalana i literatura de l'educació secundària obligatòria, atenent als continguts curriculars i criteris d'avaluació LOE. En aquests moments, és una realitat que autors i autores de literatura juvenil han entrat a formar part de l'univers escolar i la lectura de les seves obres ha esdevingut una peça important dintre de les programacions de l'ensenyament secundari obligatori.

El projecte de treball va néixer d'una reflexió sobre la pràctica educativa i la realitat de les aules i està fonamentat en la importància de la lectura literària d'obres senceres de literatura juvenil, dintre d'una programació d'educació literària, com un camí que pot ajudar a desenvolupar la competència lectora i literària de l'alumnat en l'educació secundària obligatòria.

La temàtica del treball ens situa en una concepció d'educació literària, entesa com el camí per formar lectors i lectores competents que sàpiguen interpretar i construir el sentit dels textos, que puguin moure's amb soltesa entre les convencions literàries i que descobreixin el gust per la lectura.

L'objectiu general d'aquest treball ha estat l'elaboració d'uns materials didàctics, adreçats a l'alumnat d'ESO, per treballar la lectura guiada d'obres de literatura juvenil, dintre de la programació de la matèria de llengua catalana i literatura, en l'àmbit de llengües i atenent als continguts curriculars i criteris d'avaluació del decret LOE.

Aquest treball està format per dos apartats, el primer ha estat l'organització d'una proposta de tres itineraris lectors, de diferents nivells de dificultat lectora i complexitat narrativa, per atendre la diversitat de lectors i lectores que ens trobem a les nostres aules i que necessiten camins diferents per aprendre a llegir literàriament.

El segon apartat del treball ha estat l'elaboració d'unes guies de lectura dels títols seleccionats de cadascun dels tres itineraris lectors, per a cada cicle de l'ensenyament secundari obligatori i, tenint en compte els quatre nivells de l'ESO, segons una proposta de guia de lectura desenvolupada en el treball.

Us deixo a les vostres mans la lectura d'aquests materials elaborats durant els mesos de febrer a juliol de 2009 a la ciutat de Lleida i confio que puguin ser útils en alguna aula o puguin ajudar algun noi o noia a estimar els llibres.

1. ITINERARIS LECTORS

El primer objectiu del treball ha estat organitzar una proposta de tres itineraris lectors per a l'alumnat de l'educació secundària obligatòria, per atendre la diversitat de lectors i lectores que trobem a l'aula ordinària, en el sistema educatiu català.

L'escolarització obligatòria d'aquesta franja d'edat, la incorporació de la immigració al món adolescent occidental de joves procedents d'altres cultures, llengües i costums i d'altres factors ens ofereixen una realitat educativa on l'heterogeneïtat, la diversitat d'interessos i els nivells diferents d'aprenentatge constitueixen l'espai de treball on molts dels docents ens trobem, diàriament, amb el repte d'ajudar a aquests joves a construir les seves xarxes de coneixement, a guiar-los en el seu camí per aprendre. I, des de l'àmbit de la llengua i de la literatura, hem de donar resposta a les necessitats i a les expectatives que aquests lectors i lectores presenten i ens demanen en la seva vida escolar.

Com a professora de llengua i literatura catalana, em preocupa la responsabilitat de la institució escolar sobre quines lectures faran aquells nois i noies durant els quatre anys de l'escolarització obligatòria, quins llibres els podran ajudar a construir la seva pròpia experiència, a situar-se en el món, a formar el seu imaginari personal, a descobrir el gust per llegir, a somniar enmig d'aquelles pàgines que els ajudaran a viure altres mons i altres realitats. La mateixa reflexió sobre la pràctica educativa m'ha conduït a voler pensar i decidir unes lectures literàries d'obres de literatura juvenil, atenent a diferents criteris de selecció, per a cada nivell de l'ESO i organitzades en tres itineraris de lectura que es diferenciarien per la dificultat lectora i la complexitat narrativa de les lectures triades.

Els itineraris dissenyats corresponen a tres grups de lectors i lectores que podem trobar en la realitat educativa catalana, en aquests últims temps. En primer lloc, l'**Itinerari verd -lector novell-** podria donar resposta a un conjunt d'alumnat que arriba al sistema educatiu català, aprèn la llengua i s'incorpora a l'aula ordinària en el període, aproximadament, d'un any, que necessita llegir una obra literària per aprendre a llegir, conèixer les estructures, vocabulari i haurà de seguir un camí de lectura de dificultat creixent, des de les obres de Lectura fàcil (LF) que trobem en el mercat editorial a d'altres títols que els suposin una bastida per esdevenir lectors literaris.

En segon lloc, l'**Itinerari taronja -lector mitjà-** pot ajudar a aquells lectors i lectores poc experimentats, amb certes dificultats de comprensió de la lectura, a qui no els agrada gaire llegir, que necessiten lectures senzilles, de poca complexitat narrativa i per a qui el camí de la lectura ha de ser planer i atractiu per poder formar-los com a lectors.

En tercer lloc, l'**Itinerari blau -bon lector-** està pensat per a aquell alumnat que posseeix algunes característiques d'un lector/a competent: decideix els objectius de lectura que cada situació li exigeix, domina les habilitats lectores bàsiques, regula el seu procés de lectura, és autònom, crític i és capaç de construir el sentit dels textos. Podríem pensar en nois i noies que han seguit un itinerari lector des de ben petits, que tenen un entorn familiar on hi ha llibres, han escoltat històries des dels primers anys de vida, acostumen a parlar dels personatges dels relats i els tenen incorporats a la seva

vida, van a la biblioteca, tenen una actitud positiva davant de la lectura i decideixen quins llibres volen llegir; en definitiva, a qui els agrada llegir.

Cada itinerari lector consta de tres títols per a cada nivell de l'educació secundària obligatòria i s'han tingut en compte els següents criteris per a fer la selecció dels llibres:

- Obres en llengua catalana
- Obres de ficció literària
- Obres del cànon dels clàssics juvenils universals
- Obres d'autors/es representatius de literatura juvenil en llengua catalana
- Traduccions d'obres reconegudes de literatura juvenil per la seva vàlua literària i qualitat estètica.
- Obres dels dos corrents predominants en la literatura juvenil: realisme i fantasia. Dintre d'aquests es contempen l'aventura, l'humor, el misteri, la ciència ficció...
- Obres significatives de la cultura literària catalana
- Criteri de qualitat de l'obra
- Criteri i experiència personal

Les fonts consultades per a la tria dels llibres de cada itinerari han estat, d'una banda, les seleccions i recomanacions de la crítica especialitzada en literatura infantil i juvenil i, de l'altra, les publicacions de diferents editorials del mercat català. Quant al primer apartat, he treballat amb les següents fonts per triar els títols de cadascun dels itineraris:

- Llistes de títols seleccionats per estudiosos de la matèria i publicats en la bibliografia actual. (Colomer, T; Pagès, V.; Teixidor, E.)
- Llistes publicades a l'equip GRETEL de la UAB (<http://dewey.uab.es/grupgretel>)
- Llistes de recomanats al Consell Català del Llibre Infantil i Juvenil (www.clijcat.cat/). Crítiques trimestrals de la revista Faristol i les propostes de títols per al Premi Protagonista Jove.
- Títols seleccionats pel Seminari de Bibliografia Infantil i Juvenil Rosa Sensat.
- Revistes especialitzades: Faristol, Escola Catalana, CLIJ, Revista de Literatura, Primeras noticias.

En relació al segon apartat, he consultat les publicacions de les següents editorials del mercat català: Baula, Barcanova, Castellnou Edicions, Columna, Cruïlla, Edebé, Ed.62, Empúries, Eumo Editorial, La Galera, La Magrana, Planeta Oxford, Teide i Vicens Vives.

Tenint en compte els criteris esmentats i a partir de les fonts consultades he organitzat la següent proposta d'itineraris lectors per als quatre cursos de l'ensenyament secundari obligatori.

1.1 Selecció dels llibres en els itineraris lectors

ITINERARI VERD - lector novell -	
1r ESO	Kipling, R. <i>El llibre de la selva</i> . Castellnou Edicions. Kalafat, 10 London, J. <i>La crida del bosc</i> . Castellnou Edicions. Kalafat, 13 Wilde, O. <i>El fantasma de Canterville</i> . Castellnou Edicions. Kalafat, 9
2n ESO	Poe, E. A. <i>L'escarabat d'or</i> . Castellnou Edicions. Kalafat, 12 Twain, M. <i>Les aventures de Tom Sawyer</i> . Castellnou Edicions. Kalafat, 6 Verne, J. <i>La volta al món en vuitanta dies</i> . Castellnou Edicions. Kalafat, 3
3r ESO	Defoe, D. <i>Robinson Crusoe</i> . Castellnou Edicions. Kalafat, 5 Pedrolo, M. <i>Mecanoscrit del segon origen</i> . Eumo Editorial Stevenson, R. L. <i>L'illa del tresor</i> . Castellnou Edicions. Kalafat, 2
4t ESO	Anònim medieval. <i>Tristany i Isolda</i> . Castellnou Edicions. Kalafat, 7 Melville, H. <i>Moby Dick</i> . Castellnou Edicions. Kalafat, 8 Verne, J. <i>Miquel Strogoff</i> . Castellnou Edicions. Kalafat, 14

ITINERARI TARONJA - lector mitjà -	
1r ESO	Kipling, R. <i>Les aventures de Mowgli</i> . Vicens Vives. Cucanya Juvenil, 13 Lewis, C. S. <i>Les cròniques de Nàrnia. El lleó, la bruixa i l'armari</i> . Destino, 2 London, J. <i>La crida del bosc</i> . La Magrana. L'Esparver, 5
2n ESO	Dahl, R. <i>Charlie i la fàbrica de xocolata</i> . La Magrana. L'Esparver, 149 Garriga, P. <i>Un estiu a Borneo</i> . Barcanova. Antaviana Nova, 116 Masana, H. <i>Aventura a les muntanyes dels homes ocell</i> . Barcanova. Antaviana Nova, 74
3r ESO	Gisbert, J. M. <i>Els miralls venecians</i> . Baula, 1 Mankell, H. <i>El noi que dormia a la neu</i> . Columna Jove, 221 Zenatti, V. <i>Una ampolla al mar de Gaza</i> . Cruïlla
4t ESO	Bogunyà, M. À, <i>Les veus protectores</i> . Baula, 43 Bosch, L. <i>Negra nit</i> . Columna Jove, 218 Boyne, J. <i>El noi del pijama de ratlles</i> . Empúries

ITINERARI BLAU - bon lector -	
1r ESO	Carbó, J. <i>La casa sota la sorra</i> . Columna Jove, 213 Gallego, L. <i>Mandràgora</i> . Bromera Mankell, H. <i>Les ombres creixen al capvespre</i> . Columna Jove, 219
2n ESO	Kipling, R. <i>Kim</i> . Vicens Vives. Cucanya, 31 Stevenson, R. L. <i>L'illa del tresor</i> . Biblioteca Teide, 22 Verne, J. <i>La volta al món en vuitanta dies</i> . La Galera. El corsari, 41
3r ESO	Gisbert, J. M. <i>El joc secret</i> . Baula, 64 Pasqual i Escrivà, G. <i>Llàgrimes sobre Bagdad</i> . Barcanova. Antaviana Nova, 127 Santos, C. <i>L'anell de la Irina</i> . Baula, 58
4t ESO	Lienas, G. <i>Atrapada al mirall</i> . Empúries. Narrativa, 313 Roca, M. M. <i>Temps de perdre</i> . Columna Jove, 162 Ruiz Zafón, C. <i>Marina</i> . Edebé. Nòmades, 6

1.2 Característiques dels itineraris lectors

La característica que defineix l'itinerari verd és una selecció de títols d'obres adaptades dels clàssics universals, seguint els principis de la Lectura Fàcil (LF), al costat de l'adaptació de LF de la novel·la tan coneguda de Pedrolo: *Mecanoscrit del segon origen*.

La tria de lectures adaptades dels clàssics juvenils universals per als lectors novells d'origen estranger té dues raons fonamentals. D'una banda, la temàtica, l'argument i els referents literaris d'algunes d'aquestes novel·les poden ser coneguts per aquests lectors i lectores que aprenen la nostra llengua, per la qual cosa la comprensió d'aquestes obres pot ser més adequada al seu nivell lector i, també, per iniciar-se en la lectura literària. D'altra banda, la majoria de títols de lectures adaptades en llengua catalana pertanyen al conjunt dels clàssics universals, en les dues editorials on hi trobem títols de Lectura fàcil (LF): Castellnou Edicions i Eumo Editorial.

Els trets essencials que caracteritzen els itineraris taronja i blau són, d'una banda, la tria d'obres dels clàssics juvenils per al primer cicle de l'ESO, reconegudes des de fa anys per la seva qualitat literària i que han entrat a formar part del cànon dels clàssics universals. Alguns dels títols d'aquests dos itineraris es troben en l'itinerari verd, en versió adaptada. I, de l'altra, la selecció d'obres de literatura juvenil homologada, tant d'autors/es en llengua catalana com de traduccions d'autors/es actuals, amb una llarga trajectòria dintre del camp de la literatura juvenil, per al segon cicle de l'ESO. S'observa també que he inclòs una obra de literatura catalana actual a 4t curs, tal com apareix explicitat en l'apartat de la dimensió literària del currículum LOE.

Una altra característica que es pot observar en cadascun dels tres itineraris és el gènere narratiu escollit, ja que trobarem obres dels dos corrents més importants dintre de la literatura juvenil: el realisme i la fantasia. Les novel·les realistes ajuden l'adolescent a construir la seva pròpia personalitat, el seu jo, ja que es troba en una etapa de la seva vida en què haurà de prendre decisions, trobar el seu lloc en el món dels adults, anar definint la seva pròpia identitat i aquest tipus de literatura li pot oferir miralls de comportament, referents d'altres vides, models de conducta i esquemes totalment oposats a la seva vida i a les seves normes, la qual cosa el pot ajudar a entendre millor les seves emocions i intentar viure una mica millor amb elles. Alguns exemples d'aquest gènere són: *La crida del bosc*, *Kim*, *Miquel Strogoff*, *Negra nit*, *El noi del pijama de ratlles*, *Atrapada al mirall...*

D'altra banda, la literatura fantàstica, amb tant d'èxit en aquest tombant del segle XXI, ens obre les portes a la imaginació, a la creació de mons paral·lels, a l'aventura situada en uns paràmetres allunyats del vertigen del nostre segle i del gran avanç de les noves tecnologies. Personatges i històries d'altres temps i d'altres latituds amb característiques més avançades que el nostre món conegut agraden els lectors/es del segle XXI i formen part del seu imaginari. Potser l'excessiva tecnologia ens demana, de vegades, allunyar-nos i poder ser protagonistes de mons diferents als que vivim cada dia. Dintre del conjunt de la fantasia veiem: *Les cròniques de Nàrnia*, *Mecanoscrit del segon origen*, *Mandràgora*, *Els miralls venecians*, *El joc secret...*

Finalment, m'agradaria apuntar algunes pinzellades sobre la utilització d'aquests materials a l'aula. Els itineraris no són compartiments tancats, on l'alumnat ha de seguir un camí lineal, sinó que són flexibles i estan oberts a les característiques i necessitats de lectura dels nois i noies i poden respondre a les expectatives de lectors i lectores diferents.

Els llibres dels itineraris lectors podran utilitzar-se com a lectures de curs dintre de la matèria de llengua catalana i literatura. Segons el tipus de lectors/es, el professorat podrà escollir les lectures per la dificultat lectora, per la temàtica, pel gènere narratiu que li sembli més adequat a les característiques dels nois i noies o per la contextualització de l'autor/a, en el moment de la lectura.

La selecció de les lectures en els itineraris lectors es pot ampliar amb el treball d'altres obres dels autors/es triats, com a lectura lliure, dintre d'una programació compartida entre les àrees de llengües i la biblioteca del centre, com una de les accions del projecte *Puntedu*.

1.3 Quadern de viatge lector

En relació amb les lectures que farà l'alumnat durant els anys de l'ensenyament secundari, he confeccionat un **Quadern de viatge lector**, tal com estava programat en el projecte inicial. Quan un alumne iniciï la secundària obligatòria encetarà aquest diari de viatge lector, on anotarà totes les lectures fetes a l'institut i en la seva vida personal. Aquest quadern de viatge s'organitzarà per cursos escolars i períodes de vacances. Allí anirà apuntant el títol llegit, l'autor/a, l'editorial i un petit comentari sobre la lectura feta.

QUADERN DE VIATGE LECTOR

Data d'inici:

Títol:

Autor/a:

Editorial:

Col·lecció:

Traductor/a:

Il·lustrador/a:

Nombre de pàgines:

Premis rebuts:

Gènere literari:

Data de lectura:

PARAULES CLAU DEL LLIBRE, PÀGINES QUE DESTACARIES I COMENTARIS.

SENSACIONS QUE T'HA PRODUÏT LA LECTURA DEL LLIBRE, VIVÈNCIES que t'ha recordat...

**OPINIÓ PERSONAL SOBRE EL LLIBRE. Justifica la teva resposta.
A QUI EL RECOMANARIES? Per què?**

2. GUIES DE LECTURA

2.1 Definició de les guies de lectura

El segon objectiu d'aquest treball ha estat l'elaboració d'unes guies de lectura dels títols seleccionats en els tres itineraris lectors, per a cada nivell de l'ESO, com una proposta de treball de lectura guiada d'obres de literatura juvenil, dintre d'una programació d'educació literària.

Les guies de lectura d'obres literàries de la LIJ ens remeten a certes idees teòriques importants. Una d'elles és la premissa a partir de la qual fonamento aquest treball: *La lectura d'obres senceres afavoreix el progrés de la competència literària*. (Colomer, 1994, pàg. 38)¹.

Ens situem en una concepció d'educació literària, entesa com el camí per formar lectors competents que sàpiguen interpretar i construir el sentit dels textos, que puguin moure's amb soltesa entre les convencions literàries i que descobreixin el gust per la lectura.

Dintre de l'educació literària ens situem en el camí de la lectura literària i dintre d'ella en la literatura juvenil, literatura propera als joves per la seva temàtica, per la seva construcció narrativa, que pot connectar amb els seus interessos i amb la seva sensibilitat.

Dintre d'aquesta lectura literària d'obres de literatura juvenil ens situem en la lectura d'obres senceres, i dintre d'aquesta en la lectura guiada, un camí paral·lel a la lectura lliure. S'enceta aquí el debat entre la lectura lliure i la lectura guiada, que durant anys i opinions diverses està vigent en el camp de la didàctica de la literatura. Des del meu punt de vista considero que pot haver lectura literària lliure i lectura literària guiada; poden ser dos camins paral·lels i complementaris, dos camins que poden conuiu tranquil·lament en la programació de l'educació literària dels joves adolescents.

Podem contemplar la lectura lliure amb les activitats de biblioteca d'aula, biblioteca de centre, acompanyades, de vegades, d'algunes propostes d'animació a la lectura i, alhora, podem abordar la lectura guiada d'una obra sencera com una entrada metodològica més dintre d'aquesta educació literària. Són possibles itineraris que poden servir per fer lectors competents i, òbviament, desenvolupar la competència literària del nostre alumnat.

En aquesta lectura guiada situaríem les guies de lectura, com una proposta de treball vàlida en les nostres aules. El treball sistematitzat de les guies de lectura és el treball aprofundit d'una obra sencera on les diferents activitats de comprensió, d'interpretació del significat i del sentit de l'obra, d'anàlisi literària, d'opinió, de recerca i, sobretot, de creació literària ajuden a millorar la comprensió del sentit de l'obra, a fomentar el gust per la lectura, perquè com millor es comprèn una obra, més t'agrada i t'esperona a

¹ COLOMER, T. (1994): "L'adquisició de la competència literària". A *Articles de didàctica de la llengua i la literatura*, núm. 1, juliol, pàg. 37-50.

continuar llegint. Estimulen la motivació i serveixen per afavorir el progrés de la competència literària de l'alumnat. Les guies de lectura no entorpeixen de cap manera el gust per la lectura, sinó que és una altra forma de fer literatura. Tal com ens explica Colomer (1995, pàg. 78):

Si l'ensenyament literari a l'escola passa a considerar-se educació literària, passa a tenir com a objectiu la formació d'un lector cada vegada més competent, el tractament de la literatura pot ser integrat en el marc de l'aprenentatge lector. Així, de la curiosa situació de llegir per aprendre en què es troba ara gran part de l'ensenyament de la literatura a partir del cicle superior, la lectura literària a l'escola podrà abordar-se des de la perspectiva global d'aprendre a llegir.²

Les guies de lectura poden ser un tipus de treball que serveixi per millorar aquest *aprendre a llegir* de què ens parla Colomer. Guiant les activitats a fer d'una obra literària ajudarem l'alumnat a entendre millor el seu sentit i a millorar la seva competència lectora i, per tant, afavorirem la seva competència literària, l'ajudarem en el seu *saber llegir literari*.

Les guies de lectura serveixen per desenvolupar les habilitats lectores i, per tant, es constitueixen en un instrument didàctic que pot ajudar a desenvolupar la competència lectora de l'alumnat. Seran un instrument important per formar lectors competents que podran arribar a descobrir el gust per la lectura i, en aquest camí, s'aniran formant com a lectors literaris. És una de les entrades metodològiques que tenim per treballar de forma global la lectura a l'escola, on trobem sistematitzades activitats encaminades a desenvolupar la competència lectora i la competència literària de l'alumnat.

Parlar de competència lectora ens situa en una determinada concepció de la lectura, la lectura entesa com un camí de construcció del sentit del text. Concebre la lectura des d'aquesta perspectiva teòrica ens situa en els *models interactius del procés de comprensió lectora*, explicats per Solé (1987) i Colomer i Camps (1991). En aquest marc, la lectura s'entén com un diàleg entre el text i el lector, un lector actiu que aporta els seus coneixements i les seves vivències per interpretar el sentit del text incorporant-lo en els seus esquemes de coneixements i de vida.

Des d'aquesta perspectiva teòrica, les guies de lectura ens ofereixen dos camins importants en la comprensió dels textos literaris. D'una banda, el treball de comprensió a partir de la lectura literària d'una obra sencera, un marc idoni per treballar les estratègies de comprensió lectora amb tot el sentit, amb diversitat d'objectius de lectura i amb possibilitat d'utilitzar formes alternatives de construcció de significats, mitjançant l'escriptura, el dibuix o la representació teatral.

I de l'altra, el treball integrat de la lectura i l'escriptura com a eina didàctica per treballar la comprensió lectora. El jove haurà de llegir i escriure de forma interactiva. Aquesta activitat obliga el lector a "llegir com un escriptor" d'una manera que és difícil

² COLOMER, T. i CAMPS A. (1991): *Ensenyar a llegir, ensenyar a comprendre*. Barcelona: Rosa Sensat; Edicions 62

d'aconseguir mitjançant pràctiques educatives més tradicionals. Des de la mirada d'escriptor, el lector adopta l'actitud d'aquest explorador solitari que ha de construir el sentit d'aquells mots, perquè després ho necessitarà per poder escriure. Necessitarà conèixer com funcionen els personatges, per inventar-ne un; saber com està organitzada aquella història que està llegint per incloure-hi un nou capítol... És una aposta per la producció escrita com un camí d'ajuda a la comprensió.

Les guies de lectura se'ns presenten com un context d'ensenyament que estimula la comprensió dels textos literaris. Les qüestions que hi apareixen esdevindran caminadors dels lectors i les lectores, els acompanyaran en el seu camí de construcció de sentit del text, i els ajudaran a avançar en el seu itinerari lector.

El treball guiat d'una obra literària ajuda a la comprensió aprofundida del text, a la construcció del seu sentit. Si l'entenc, si he sabut construir el sentit del text, li he donat significat, puc gaudir d'aquesta possessió de les paraules, de sentir-me autònom i lliure i capaç en aquest món de la lletra escrita i des d'aquesta posició podré desitjar continuar llegint, continuar aprenent. Primer, hem de formar lectors competents perquè es trobin en el camí del gust per la lectura.

És una fal·làcia el plaer de llegir si no formem lectors competents. Per despertar el gust per llegir, s'han de dominar les estratègies lectores, s'ha de comprendre el text per fruir i desitjar continuar llegint. Primer hem de formar lectors competents per esdevenir lectors literaris que puguin gaudir del plaer de llegir.

Lectors literaris que siguin capaços d'interpretar el sentit del text mitjançant les bastides que poden trobar en les guies de lectura, que puguin assaborir la construcció compartida del sentit de la novel·la que han llegit.

Lectors literaris que aprendran les convencions literàries en la mateixa lectura de l'obra i mitjançant ensenyaments específics que ens ofereixen les guies de lectura: anàlisi dels diferents elements constructius del gènere narratiu i producció dels mateixos en aquest treball compartit entre lectura i escriptura.

Lectors literaris que es formaran en la lectura de l'obra literària. Aprendran a llegir novel·la, a conèixer la clau de lectura d'aquest gènere, les seves característiques i complexitats llegint aquestes novel·les de literatura juvenil i a través d'aquestes ajudes que ofereixen les guies de lectura.

Lectors literaris que relacionaran la novel·la llegida amb d'altres lectures anteriors, en aquest joc d'intertextualitat tan llaminer en l'itinerari d'un bon lector literari, que incorporaran en el seu llenguatge i en les seves vivències aquelles experiències de lectura que més han connectat amb el seu món personal i entraran a formar part d'aquesta *comunitat de lectors* en què la lectura ocupa un espai important en la vida personal d'aquests joves lectors.

Lectors literaris que voldran continuar llegint, que necessitaran viure amb la lectura, que seran capaços de triar críticament les seves lectures i que decidiran en cada moment de la seva trajectòria personal el seu propi itinerari lector.

A partir d'aquest intent de definició de les guies de lectura, del seu paper dintre de les programacions escolars com una entrada metodològica molt viable per desenvolupar la competència lectora i la competència literària dintre de l'educació literària, passariem a presentar la proposta de Guia de Lectura, a partir de la qual he confeccionat les guies de lectura dels llibres dels tres itineraris.

2.2 Proposta de treball de la Guia de Lectura (GuiaL)

Per a l'elaboració de les guies de lectura he dissenyat una proposta de guia de lectura on es contempla el treball de la competència lectora, la competència literària i una proposta d'escriptura creativa. I per què aquests tres apartats?

En primer lloc, un dels objectius fonamentals de l'escolarització obligatòria és el desenvolupament de la competència lectora de l'alumnat, per la qual cosa el treball de comprensió a l'escola esdevé una peça fonamental del currículum, tal com apareix en la LOE i és avaluada en les proves de Competències bàsiques (Cb) del sistema educatiu català. És responsabilitat de la institució educativa formar lectors crítics, que compreguin, discriminin, analitzin, resumeixin, sàpiguen destriar la informació, que siguin competents en aquesta societat de la informació; lectors i lectores del segle XXI.

Pel que fa a la competència lectora, es tindran en compte les fases del procés lector: *abans, durant i després de la lectura* i el treball de les habilitats lectores: objectius de lectura, anticipació i formulació d'hipòtesis, inferències, descobriment de l'estructura significativa del text, estratègies de control i reorganització de la informació, a l'hora de dissenyar les activitats de les guies de lectura dels títols seleccionats.

En segon lloc, és responsabilitat de les matèries de llengües i de literatura el treball de la competència literària, entesa com l'aprendre a llegir literàriament: com s'introdueixen els personatges, com es mostren, com s'expliquen, quina és la veu narradora, amb quin ordre s'expliquen els esdeveniments, com aprenem la bellesa dels mots enmig de les metàfores i sinestèsies. És amb la lectura literària on s'aprenen les convencions literàries dintre de la mateixa obra.

Quant a aquest apartat, es treballaran els elements constructius del relat, aquells elements que vertebrin i caracteritzen el gènere narratiu: *argument, tema, personatges, temps, espai, estructura, punt de vista del narrador, gènere literari, títol, autor/a* i, d'altra banda, els recursos literaris en l'obra mateixa. Es dissenyaran propostes d'anàlisi literària i propostes creatives focalitzant cadascun d'aquests elements literaris.

Finalment, la proposta d'escriptura creativa la trobarem en l'apartat 6 de la GuiaL i en algunes de les activitats literàries que focalitzen cadascun dels elements constructius del relat, tal com deia anteriorment. L'escriptura creativa està basada en les propostes

sobre creativitat i imaginació de Gianni Rodari i es tindrà en compte la classificació tipològica de J.M. Adam: *Narratiu-Descriptiu-Explicatiu-Argumentatiu-Conversacional-Instructiu-Predictiu-Retòric* i les classes de textos, els gèneres discursius de Bakhtin per dissenyar les activitats d'expressió escrita, des d'una perspectiva creativa, de les guies elaborades en cadascun dels itineraris. També es pretén la confecció d'un corpus de textos literaris de les obres llegides perquè serveixin com a models per imitar i manipular. Seguidament, presento la proposta de guia de lectura amb què he construït les guies de lectura.

PROPOSTA DE GUIA DE LECTURA (GuiaL)

1. ASPECTE TÈCNIC → Descripció física del llibre llegit

- TÍTOL
- AUTOR/A
- TRADUCTOR/A
- IL·LUSTRADOR/A
- EDITORIAL
- COL·LECCIÓ
- LLOC I ANY DE L'EDICIÓ
- NOMBRE DE PÀGINES

2. DE QUÈ TRACTA EL LLIBRE ? Breu resum del llibre

3. VOCABULARI: Mots que ajudaran l'alumnat en la comprensió de la lectura del llibre

4. ACTIVITATS DE COMPENSIÓ LECTORA (Competència lectora)

Llegir és comprendre, és construir el sentit del text

- Activitats **abans** de la lectura
 - Objectius de lectura
 - Anticipació i formulació hipòtesis
 - Títol
 - Coberta i portada
 - Coneixements previs
- Activitats **durant** la lectura
 - Qüestionaris per capítols, parts del llibre
- Activitats **després** de la lectura → Comprensió i raonament per completar el treball lector, la construcció del sentit del text i la interpretació de l'obra.

- Activitats literàries (apartat 5 GuiaL)
- Taller d'escriptura creativa (apartat 6 GuiaL)
- Opinió (apartat 7 GuiaL)

5. ACTIVITATS LITERÀRIES (Competència literària)

5.1 ARGUMENT: resum del contingut del llibre

5.2 TEMA: formulació del tema general del llibre

5.3 PERSONATGES

- Caracterització física i psicològica dels protagonistes de l'obra
- Personatges secundaris. Gradació segons la seva importància
- Relacions entre els personatges de l'obra
- Tria d'un personatge: retrat físic i psicològic, opinió...

5.4 TEMPS

- Situació de l'acció del llibre en l'època històrica
- Temps narratiu en què transcorre l'obra
- Referències temporals de l'obra

5.5 ESPAI

- Confecció d'una llista amb els llocs més importants del llibre
- Tipus d'escenaris i relació amb el temps narratiu i la temàtica de l'obra.

5.6 ESTRUCTURA

- Divisió del llibre segons els apartats: Presentació, nus, desenllaç
- Classificació dels capítols segons el tema i els subtemes
- Tria dels capítols fonamentals en el desenvolupament de la història
- Fragmentació i complexitat narrativa

5.7 VEU NARRATIVA

- Tipus de narrador que apareix en el llibre. Relacionar-lo amb la persona i el temps verbal.
- Reescriure un fragment del llibre, canviant el punt de vista de la narració.

5.8 GÈNERE LITERARI

- Classificació temàtica del llibre:
 - fantasia, ciència ficció
 - aventures, viatges
 - misteri, detectivesc, policíaca
 - terror
 - humor
 - narracions històriques
 - realisme: construcció de la pròpia personalitat, amor, amista, temes psicològics, socials i polítics; guerres del món...

5.9 LLENGUA LITERÀRIA

- Identificació, anàlisi i treball creatiu amb els recursos lingüístics i literaris trobats en l'obra llegida.
- Explicació dels recursos literaris en funció del significat.

5.10 AUTOR/A

- Informació biogràfica de l'autor/a, corrent literari al qual pertany i contemporanis.
- Informació sobre el llibre i contextualització en l'obra de l'autor/a
- Altres obres d'aquest autor/a
- Intertextualitat literària

6. TALLER D'ESCRITURA CREATIVA → Espai obert a la imaginació personal

- Imaginar un final diferent al llibre.
- Inventar un capítol al llibre.
- Carta del protagonista a l'autor/a
- Conversa entre el lector i un personatge
- Conversa entre dos personatges de llibres diferents
- Disseny d'un còmic amb alguns capítols del llibre
- Relació d'alguna peça musical amb el contingut del llibre
- Menú per convidar el/la protagonista
- Escenificació d'un capítol
- Imaginar com reaccionarien els personatges si canviés la història.
- Imaginar l'aparició d'un personatge del llibre en la nostra vida.

Deixar lliure la imaginació, les sensacions, tot allò que el plaer de llegir ens pot suggerir...

7. OPINIÓ

- Llista de les coses apreses de nou en la lectura del llibre
- Llista dels aspectes o elements que canviaries del llibre
- Episodis preferits de l'obra. Justificació raonada
- Opinió personal sobre els diferents elements de l'obra llegida
- Temes que t'ha suggerit la lectura d'aquest llibre
- Relacionar l'obra amb la realitat del noi/a i amb la seva pròpia experiència.
- A qui recomanaries el llibre? Justifica la teva resposta.

2.3 Guies de lectura en el marc curricular LOE

La temàtica d'aquest treball i els materials elaborats estan situats i contextualitzats dintre del marc curricular LOE. En primer lloc, si revisem els objectius generals LOE de l'àmbit de Llengües, on trobarem els objectius de la matèria de Llengua catalana i literatura a l'ESO, podrem veure com els objectius 9 i 10 emmarquen el treball desenvolupat en les guies de lectura que presento:

9. Comprendre discursos orals i escrits en els diversos contextos de l'activitat acadèmica, social i cultural tot valorant la lectura com a font de plaer, d'enriquiment personal i de coneixement d'un mateix i del món, i consolidar hàbits lectors.

10. Comprendre i crear textos literaris utilitzant els coneixements bàsics sobre les convencions dels gèneres, els temes i motius de la tradició literària i els recursos estilístics, tot valorant el coneixement del patrimoni literari com una manera de simbolitzar l'experiència individual i col·lectiva. (Decret 143/2007 DOGC núm. 4915)

En segon lloc, observem com el plantejament del marc curricular LOE, basat en el treball per competències, fa explícita la competència literària, al costat de la competència comunicativa i la plurilingüe i intercultural. Dintre d'aquests paràmetres, podrem situar el treball de les guies de lectura, com una entrada metodològica per treballar la lectura literària guiada d'obres completes de literatura juvenil, dintre de la matèria de Llengua catalana i literatura:

La competència literària fa que els nois i les noies puguin comprendre millor el món que els envolta, les altres persones i a si mateixos a través de la lectura d'obres de qualitat i del contacte amb les construccions de la cultura tradicional. L'accés guiat a aquestes obres facilita el desenvolupament de l'hàbit lector i escriptor, i fa que els nois i les noies descobreixin el plaer per la lectura, sàpiguen identificar estètiques i recursos, i apreïïn textos literaris de gèneres diversos (poètic, narratiu i teatral), i també d'altres formes estètiques de la cultura que ens envolta (cançons, refranys, dites, etc.). Amb tot això els nois i les noies van interioritzant els senyals de la cultura que els aniran precisant els criteris per ser més rigorosos en les seves valoracions i gustos estètics, amb la qual cosa, a més d'estimular la seva creativitat, es desenvolupa el seu sentit crític. (Decret 143/2007 DOGC núm. 4915)

En tercer lloc, trobem com el desplegament curricular LOE en l'ensenyament secundari obligatori s'organitza al voltant de les grans competències esmentades i l'estructura dels continguts es presenta ordenada segons tres dimensions: dimensió comunicativa, dimensió estètica i literària i dimensió plurilingüe i intercultural.

El treball desenvolupat en les guies de lectura es fonamenta, principalment, en els continguts de la dimensió estètica i literària, però es contempen, també, altres continguts de la dimensió comunicativa, corresponents als apartats de: *Comprensió de missatges orals, escrits i audiovisuals* i *Expressió de missatges orals, escrits i audiovisuals*.

Pel que fa a la dimensió estètica i literària del currículum LOE, veiem explicitats els continguts relacionats amb la lectura literària d'obres senceres, les característiques dels diferents gèneres literaris i, més concretament, del gènere narratiu i el treball dels recursos literaris en l'obra literària com a element definidor del llenguatge literari. També ens trobem amb continguts relacionats amb els hàbits lectors, tals com l'ús de la biblioteca, dels webs, biblioteques virtuals i desenvolupament de l'autonomia lectora, considerant la lectura com a font de plaer i d'enriquiment personal. D'altra banda, apareixen continguts de comprensió lectora i es tenen en compte els tres moments del procés lector: *abans, durant i després* de la lectura. Finalment, també es fa referència a les activitats d'escriptura com un bon instrument per desenvolupar la competència lectora i literària de l'alumnat.

Quant a la dimensió comunicativa, distingirem entre els continguts de comprensió i expressió. En relació a la *comprensió de missatges orals, escrits i audiovisuals*, s'observa que els textos triats tindran en compte les tipologies textuais i els gèneres discursius, al llarg dels diferents cursos de l'ESO, per tal que l'alumnat estigui avesat a treballar amb aquest ventall de textos, alhora que són treballats des de l'apartat de l'*expressió*. D'altra banda, destacaria la seqüenciació de les activitats de comprensió lectora, tenint en compte els tres moments del procés lector: *abans, durant i després* de la lectura i, finalment, el treball d'algunes habilitats lectores, tals com el descobriment de l'estructura significativa del text, amb la pràctica de resums, esquemes, mapes conceptuals, fitxes, taules i quadres informatius.

Respecte a l'apartat *d'expressió de missatges orals, escrits i audiovisuals*, remarcaria la importància donada al treball de les tipologies textuais, durant els quatre cursos de l'ESO, així com la presència d'activitats relacionades amb el procés d'escriptura: planificació, textualització i revisió. Trobarem també el treball dels gèneres periodístics a tercer curs de l'ESO i textos del llenguatge administratiu d'ús freqüent per als ciutadans i ciutadanes a 4t d'ESO. D'una banda, la classificació tipològica, seguint les teories de J.M. Adam i, d'una altra, les esferes comunicatives, els gèneres discursius de Bakhtin. A més, es contempla el treball d'expressió escrita com a mitjà per millorar la comprensió lectora, amb la pràctica d'exercicis que treballen les habilitats lectores. I, també, es té en compte l'escriptura a partir de models literaris.

Per tal d'emmarcar el treball de competència lectora i literària en les guies de lectura presentades, atenent al marc curricular LOE, he fet una selecció dels continguts curriculars de la dimensió literària i dels criteris d'avaluació dels quatre cursos de l'ESO, tal com es pot veure en els següents quadres, i els he tingut en compte a l'hora de dissenyar les activitats de les guies de lectura.

DIMENSIÓ ESTÈTICA I LITERÀRIA LOE

Dimensió literària 1r	Dimensió literària 2n
<ol style="list-style-type: none">1. Lectura autònoma o guiada d'obres de literatura juvenil i de literatura tradicional i popular adequades a l'edat seguint un itinerari literari que parteixi dels coneixements previs del lector.2. Ús d'estratègies i tècniques que ajudin a analitzar i interpretar el text literari abans, durant i després de la lectura.3. Diferenciació dels grans gèneres literaris i reconeixement de les seves característiques principals a partir de les lectures.4. Coneixement de les figures semàntiques més habituals.5. Creació de textos literaris amb tècniques de foment de la creativitat i de simulació, versionat o elaboració a partir de la reflexió i l'anàlisi de textos models, utilitzant alguns aprenentatges adquirits a les lectures.6. Utilització dirigida de la biblioteca del centre, de les biblioteques virtuals i webs per al foment i orientació de la lectura.7. Desenvolupament progressiu de l'autonomia lectora i de la consideració de la lectura com a font de coneixement del món i d'un mateix.	<ol style="list-style-type: none">1. Lectura autònoma o guiada, en funció del grau de complexitat, d'obres de literatura juvenil i de literatura tradicional i popular adequades a l'edat seguint un itinerari literari que parteixi dels coneixements previs del lector.2. Ús d'estratègies i tècniques que ajudin a analitzar i interpretar el text literari abans, durant i després de la lectura.3. Diferenciació dels grans gèneres literaris i reconeixement de les seves característiques principals a partir de les lectures.4. Identificació dels recursos retòrics més importants.5. Creació de textos literaris amb tècniques de foment de la creativitat i de simulació, versionat a partir d'anàlisis de textos models, i utilitzant alguns aprenentatges adquirits a les lectures.6. Utilització progressivament i de manera autònoma de la biblioteca del centre, de les biblioteques virtuals i webs per al foment i orientació de la lectura.7. Desenvolupament progressiu de l'autonomia lectora i de la consideració de la lectura com a font de coneixement del món, de la naturalesa humana i de les relacions entre les persones, i d'un mateix, tot aprofitant la lectura per a repensar les pròpies vivències.

DIMENSIÓ ESTÈTICA I LITERÀRIA LOE

Dimensió literària 3r	Dimensió literària 4t
<ol style="list-style-type: none">1. Lectura autònoma o guiada, en funció del grau de complexitat, d'obres de literatura juvenil i de la literatura clàssica adequades a l'edat seguint un itinerari literari que parteixi dels coneixements previs del lector.2. Reflexió sobre la situació de l'obra en el seu context, tot aprofitant els coneixements previs de l'alumnat i la relació amb els coneixements adquirits en altres matèries.3. Ús d'estratègies i tècniques que ajudin a analitzar i interpretar el text literari abans, durant i després de la lectura.4. Diferenciació dels grans gèneres literaris i reconeixement de les seves característiques principals a partir de les lectures.5. Lectura comentada de novel·les; valoració dels personatges, de la veu i de la perspectiva narrativa, i del diàleg.6. Lectura en veu alta amb dicció, entonació i ritme correctes, adequats al registre literari.7. Creació de textos literaris amb tècniques de foment de la creativitat i de simulació, versionat o elaboració a partir de models, utilitzant alguns aprenentatges adquirits a les lectures (adaptant els missatges "clàssics" a l'actualitat, a un missatge més proper i propi o modificant-ne les formes o els formats).8. Utilització progresivament i de manera autònoma de la biblioteca del centre, de les de l'entorn, de les biblioteques virtuals i webs per al foment i orientació de la lectura.9. Desenvolupament progressiu de l'autonomia lectora i de la consideració de la lectura com a font de coneixement d'altres persones i cultures.10. Elaboració d'opinions pròpies i de treballs senzills sobre lectures literàries.	<ol style="list-style-type: none">1. Lectura comentada i expressiva de novel·les que ofereixen estructures i veus narratives diferents.2. Funció dels recursos retòrics en la narració.3. Creació de textos literaris amb tècniques de foment de la creativitat i de simulació, versionat o elaboració a partir de models, utilitzant alguns aprenentatges adquirits en les lectures (adaptant els missatges "clàssics" a l'actualitat, a un missatge més proper i propi o modificant-ne les formes o els formats).4. Elaboració de treballs crítics senzills sobre obres literàries.5. Utilització autònoma de la biblioteca del centre, de les de l'entorn, de les biblioteques virtuals i webs per al foment i orientació de la lectura.6. Desenvolupament progressiu de l'autonomia lectora i de la consideració de la lectura com a font de coneixement d'altres persones, èpoques i cultures.7. Lectura, anàlisi i ús d'altres llenguatges estètics: el cinema i la seva relació amb obres literàries a partir de lectures, visionats i anàlisi de textos coneguts, propers als interessos i gustos de l'alumnat o obres de significació en la història de la cultura.

CRITERIS D'AVALUACIÓ LOE

Criteris avaluació 1r	Criteris avaluació 2n
<ol style="list-style-type: none">1. Exposar l'opinió sobre la lectura d'una obra completa adequada a l'edat; reconèixer-ne el gènere i l'estructura global; valorar de manera general l'ús del llenguatge; i relacionar el contingut amb la pròpia experiència.2. Comprendre textos (orals, escrits i audiovisuals) de la vida acadèmica i altres situacions comunicatives, dels mitjans de comunicació i literaris pròxims als interessos de l'alumnat (propòsit, idea general), amb especial atenció als narratius, i descriptius.3. Usar tècniques de síntesi, en suport paper o digital, per tal de comprendre textos orals i escrits: subratllat, esquemes i resum.4. Produir textos (orals, escrits i en diferents suports) narratius, descriptius i conversacionals, usant procediments de planificació, elements lingüístics per a la cohesió interna de les idees, registre adequat i revisió.5. Mostrar interès per la millora de l'expressió oral, escrita i audiovisual pròpia i aliena i respectar les opinions d'altri.6. Escriure textos, en suport paper o digital, prenent com a model un text literari treballat a l'aula o realitzar-ne alguna transformació senzilla.	<ol style="list-style-type: none">1. Exposar una opinió sobre la lectura personal d'una obra completa adequada a l'edat; reconèixer l'estructura de l'obra i els elements caracteritzadors del gènere; valorar l'ús del llenguatge, el punt de vista de l'autor, i relacionar-ne el contingut amb la pròpia experiència, sempre amb el suport de pautes d'anàlisi, models o qüestionaris.2. Comprendre textos literaris curosament seleccionats per la seva adequació en temàtica i grau de dificultat als aprenents adolescents.3. Usar tècniques de síntesi, amb suport paper o digital, per mostrar la comprensió de textos orals i escrits: esquemes, resums.4. Produir textos, orals i escrits, de diferents tipus i en diferents suports: expositius de fets, explicatius d'idees i conceptes, instructius i argumentatius, usant procediments de planificació, elements lingüístics per a la cohesió interna de les idees, registre adequat i revisió.5. Mostrar interès per la millora de l'expressió oral, escrita i audiovisual pròpia i aliena i respectar les opinions d'altri.6. Crear textos, en suport paper o digital, prenent com a model un text literari treballat a l'aula o realitzar-ne alguna transformació.

CRITERIS D'AVALUACIÓ LOE

Criteris avaluació 3r	Criteris avaluació 4t
<ol style="list-style-type: none">1. Exposar l'opinió sobre la lectura d'una obra completa adequada a l'edat; avaluar l'estructura i l'ús dels elements del gènere, l'ús del llenguatge i el punt de vista de l'autor; situar el sentit de l'obra en relació amb el seu context i amb la pròpia experiència.2. Comprendre textos literaris, propers als interessos de l'alumnat o curiosament seleccionats per la seva adequació en temàtica i grau de dificultat.3. Produir textos, orals i escrits, de diferents tipus i amb diferents formats: predictius, persuasius i gèneres periodístics informatius i d'opinió, usant procediments de planificació i elements lingüístics per a la cohesió interna de les idees (precisió lèxica, connectors, signes de puntuació). Aplicar les estratègies per a la correcció lingüística i revisió gramatical dels textos.4. Mostrar interès per la millora de l'expressió oral, escrita i audiovisual pròpia i aliena i respectar les opinions d'altri.5. Utilitzar els coneixements literaris en la comprensió i la valoració de textos breus o fragments, tot tenint en compte alguns temes i motius recurrents, les característiques del gènere, el valor simbòlic del llenguatge poètic i la funcionalitat dels recursos retòrics del text.6. Crear textos, en suport paper o digital, prenent com a model un text literari treballat a l'aula o realitzar-ne alguna transformació senzilla.	<ol style="list-style-type: none">1. Exposar una opinió ben argumentada sobre la lectura d'una obra completa adequada a l'edat; avaluar l'estructura i l'ús dels elements del gènere, l'ús del llenguatge i el punt de vista de l'autor; situar el sentit de l'obra en relació amb el context històric i cultural i amb la pròpia experiència.2. Mostrar interès per la millora de l'expressió oral, escrita i audiovisual pròpia i aliena i respectar les opinions d'altri.3. Utilitzar els coneixements literaris en la comprensió i la valoració de textos breus o fragments, tot tenint en compte alguns temes i motius recurrents, les característiques del gènere, el valor simbòlic del llenguatge poètic i la funcionalitat dels recursos retòrics del text.4. Crear textos, en suport paper o digital, prenent com a model un text literari treballat a l'aula.

2.4 Guies de lectura elaborades

Un dels objectius més importants del treball ha estat l'elaboració de les guies de lectura dels llibres seleccionats en els tres itineraris lectors. El criteri que ha guiat la tria dels títols ha estat disposar d'un llibre de cada itinerari per a cada cicle de l'ESO, és a dir, tres llibres per al primer cicle de l'ESO i tres per al segon cicle, corresponents a cadascun dels tres itineraris: verd, taronja i blau, i tenint en compte els quatre cursos de l'educació secundària obligatòria.

Les guies de lectura elaborades corresponen als següents títols:

Primer cicle ESO

- Itinerari verd: *La crida del bosc*, J. London. Castellnou Edicions. Kalafat, 13 (Lectura Fàcil) → 1r ESO.
- Itinerari taronja: *La crida del bosc*, J. London. La Magrana. L'Esparver, 5 → 1r ESO.
- Itinerari blau: *Kim*, R. Kipling. Vicens Vives. Cucanya, 31 → 2n ESO.

Segon cicle ESO

- Itinerari verd: *Miquel Strogoff*, J. Verne. Castellnou Edicions. Kalafat, 14 (Lectura fàcil) → 4t ESO.
- Itinerari taronja: *Negra nit*, L. Bosch. Columna Jove, 218 → 4t ESO.
- Itinerari blau: *Llàgrimes sobre Bagdad*, G. Pasqual i Escrivà. Barcanova. Antaviana Nova, 127 → 3r ESO.

Com es pot veure en la selecció feta, trobem títols dels clàssics universals adaptats, concretament de Jack London i Rudyard Kipling, per al primer cicle de l'ESO. Per a segon curs he seleccionat una adaptació de *Kim* de l'editorial Vicens Vives i per a primer curs he elaborat dues guies de lectura de *La crida del bosc*, però de dues editorials diferents, corresponents a dos nivells de dificultat: la de l'itinerari verd -lector novell- és una adaptació de Lectura Fàcil i la de l'itinerari taronja -lector mitjà- és una traducció de l'editorial La Magrana.

Aquests materials són una proposta de lectura guiada, dintre de l'aula ordinària de 1r curs, de la mateixa obra clàssica universal, però amb dues adaptacions diferents, corresponents a dos nivells de dificultat. L'alumnat llegirà el llibre adequat al seu nivell lector i treballarà la GuiaL corresponent, però es podran compartir dintre d'una mateixa aula les activitats de comprensió, els comentaris i el treball literari de les dues guies. Es pretén que l'alumnat que comenci a llegir una obra amb un nivell de lectura fàcil, desitgi llegir la mateixa obra en la versió de dificultat superior, de més complexitat.

Les diferències més evidents entre ambdues guies de lectura de la mateixa novel·la es troben en l'apartat d'*Activitats literàries*, ja que en les obres de LF es redueixen bastant els fragments descriptius, els sentits figurats, la llengua literària més genuïna, i ens queda el text més despul·lat, més en el fil argumental i episòdic, amb un llenguatge

senzill i planer, perquè la seva finalitat és que les lectores i els lectors el comprenguin i s'acostumin a les estructures de la nostra llengua.

Quant a les guies de lectura del segon cicle, hem de distingir entre els itineraris taronja i blau respecte al llibre triat en l'itinerari verd. En els primers he seleccionat dues obres de literatura juvenil catalana d'autores que estan publicant en l'actualitat: Lolita Bosch i Gemma Pasqual i Escrivà, a diferència de l'itinerari verd on tornem a trobar un clàssic universal adaptat de Lectura Fàcil, ja que la majoria dels llibres triats en aquest itinerari corresponen a aquest nivell de lectura, tal com ja he explicat anteriorment.

2.4.1. Característiques de les guies de lectura

Les guies de lectura elaborades constitueixen una proposta de lectura guiada d'una obra literària per treballar a l'aula. Pel que fa a la forma, es presenten com un dossier de treball per a l'alumnat i, quant al contingut, les sis guies de lectura elaborades responen a la mateixa estructura, és a dir, estan organitzades segons els set apartats de la proposta de GuiaL del treball:

1. Aspecte tècnic
2. De què tracta el llibre? (resum de la coberta posterior del llibre)
3. Vocabulari
4. Activitats de comprensió lectora: abans, durant i després de la lectura
5. Activitats literàries: argument, tema, personatges, temps, espai, estructura, veu narrativa, gènere literari, llengua literària i autor/a.
6. Taller d'escriptura creativa
7. Opinió personal

Per a desenvolupar el treball de cadascuna de les guies de lectura, sempre he partit de la proposta de GuiaL, però ha estat la mateixa obra literària, amb les seves característiques narratives i la seva particular fesomia, que m'ha portat a dissenyar un tipus d'activitats o d'altres. Per exemple, *Kim* ens ofereix un treball sobre els personatges i les idees que se'ns van explicant, molt diferent de la proposta de *Negra nit*, on l'estructura és l'apartat que adquireix més importància en relació al conjunt dels elements constructius del relat. En *La crida del bosc* destacaria la construcció del protagonista i la seva evolució com a personatge al llarg de la novel·la, així com la bellesa d'aquella prosa poètica que podem assaborir en alguns fragments d'aquesta obra de London.

Del conjunt de les sis guies de lectura elaborades podríem extreure algunes característiques generals sobre les activitats proposades i que definirien els diferents apartats. En primer lloc, en l'apartat de *vocabulari* trobarem activitats d'utilització del diccionari, al costat d'exercicis que treballen la sinonímia i les definicions de mots importants de les novel·les llegides.

Les activitats de comprensió lectora de totes les guies estan organitzades segons les tres fases del procés lector: *abans, durant i després* de la lectura i he tingut en compte el treball de les habilitats lectores, tal com ja explicava en la proposta de GuiaL. En

l'apartat *d'abans de la lectura* trobarem activitats d'anticipació i formulació d'hipòtesis a partir de la coberta, la informació de la portada, el títol de la novel·la i dels capítols, les il·lustracions...

Les activitats proposades per treballar *durant la lectura* de l'obra corresponen a qüestionaris de preguntes sobre el significat de la novel·la. En el primer cicle de l'ESO trobarem un qüestionari per a cada capítol i en el segon cicle les preguntes estan organitzades per grups de capítols o per les diferents parts en què es presenta el llibre a treballar. L'elecció d'aquest tipus d'exercici per treballar la comprensió lectora té com a objectiu que l'alumnat necessitarà escriure per respondre els qüestionaris, de tal manera que quedarà integrat el treball de lectura i d'escriptura. Hauran de llegir i comprendre per poder contestar els qüestionaris i necessitaran tornar al text, tantes vegades com siguin necessàries, per redactar les respostes.

Després d'aquest apartat, trobarem les activitats a treballar *després de la lectura* de l'obra, on tindrem tot el conjunt de les activitats literàries, el taller d'escriptura creativa i l'opinió. Les *activitats literàries* estan organitzades segons els diferents elements constructius del relat: argument, tema, personatges, temps, espai, estructura, veu narrativa, gènere literari i, també, el treball de llengua literària i l'autor/a de la novel·la. Totes les activitats d'aquest apartat ajudaran a la comprensió i a la interpretació de l'obra i podrem trobar activitats d'anàlisi literària i treball dels recursos literaris a partir de l'obra mateixa, al costat d'exercicis d'expressió escrita i d'altres més específics d'exercitació d'algunes habilitats lectores. S'ha tingut en compte, també, la intertextualitat literària i el treball interdisciplinari, a l'hora de dissenyar aquest tipus d'activitats.

Les propostes d'escriptura creativa es troben explícitament en l'apartat 6 de la guia: *Taller d'escriptura creativa* i, també, en el conjunt de les activitats literàries que focalitzen els diferents elements constructius del relat. Aquestes propostes estan basades en les propostes sobre creativitat i imaginació de Rodari i han estat dissenyades, atenent als continguts curriculars LOE, i tenint en compte la classificació tipològica i els gèneres textuais i, sempre, en funció del sentit de l'obra literària treballada. Si en l'obra destaca la construcció dels personatges, he intentat aprofundir en aquest apartat, per tal de guiar literàriament el treball de l'alumnat, a banda de treballar els altres elements constructius del relat. A més, trobarem bastants fragments de les obres llegides, per tal de disposar d'un petit corpus de textos literaris que l'alumnat podrà imitar i manipular per redactar els seus propis escrits.

Finalment, trobem l'apartat *d'opinió* en les guies de lectura, on les activitats proposades ajudaran l'alumnat a formar el seu sentit crític, tant des del punt de vista literari com des d'una perspectiva més psicològica, ja que és en la literatura on se'ns mostren els sentiments, les passions i les emocions de l'ésser humà. Possiblement, parlar d'allò que senten els personatges pot ajudar l'adolescent a intentar conviure amb les seves emocions i, certament, parlar de la construcció dels personatges o de l'ordre narrat dels esdeveniments l'ajudarà a formar-se com a lector literari; en definitiva, l'objectiu més important d'aquest treball.

2.4.2 Utilització de les guies de lectura

El treball de les guies de lectura pot donar resposta a una part de la programació dels continguts de la dimensió estètica i literària i de la dimensió comunicativa, dintre de la programació de llengua i literatura catalana, i dintre del projecte de centre pot situar-se com un dels elements que constitueixen la bastida del futur Projecte de Lectura de centre (PLEC).

Aquestes guies de lectura tenen diferents possibilitats d'aplicació, segons l'estructura organitzativa del centre. Un espai on treballar-les és en la mateixa aula ordinària, dedicant una de les hores setmanals de la matèria de llengua catalana i literatura, durant un quadrimestre del curs escolar. Una altra possibilitat són les matèries opcionals i crèdits variables dels diferents cursos de l'ESO, corresponents a un trimestre o quadrimestre escolar. El desenvolupament de la guia de lectura pot fer-se a l'aula o a la biblioteca del centre, concebuda com un espai d'aprenentatge i de gaudi de la lectura.

La utilització de les guies de lectura a l'aula dependrà de les característiques i necessitats de l'alumnat amb qui es treballaran. L'abundància d'activitats proposades no implica que s'hagin de fer totes a l'aula, sinó que el professorat decidirà quines considera més escaients per treballar amb els nois i noies de cada curs. Es poden fer totes les activitats de la GuiaL o bé treballar-les per blocs de continguts, per exemple, les activitats de competència lectora o les activitats literàries, juntament amb la lectura del llibre triat. Es poden utilitzar les propostes d'escriptura creativa al llarg del curs escolar o modificar-les i adaptar-les a diferents situacions de comunicació.

El treball a l'aula contemplarà les lectures compartides en veu alta d'alguns capítols del llibre, les lectures silencioses, la interacció oral per grups, suggerida per la mateixa lectura o per algunes qüestions del treball de les guies. També es pot fer la lectura de la novel·la a casa i el treball de la guia a l'aula. Les guies de lectura seran el dossier de treball de l'alumnat i es constituïran també en material d'avaluació.

Queda a les mans del professorat la utilització d'aquests materials didàctics, ja que ofereixen diferents possibilitats d'aplicació, segons l'estructura organitzativa del centre i pretenen ser uns materials oberts i flexibles, a fi que es puguin adaptar a les característiques i necessitats de l'alumnat de les diferents realitats educatives.

2.4.3 Guies de lectura de Primer cicle ESO → Annex 1

2.4.4 Guies de lectura de segon cicle ESO → Annex 2

3. PLA DE TREBALL DESENVOLUPAT

La metodologia de treball ha estat, fonamentalment, pràctica i el procés de treball que he seguit per a l'elaboració d'aquests materials ha estat el següent:

1. Revisió de la bibliografia actualitzada sobre el tema del projecte per a:
 - a. Situar el projecte dintre d'un marc teòric i redactar-ne un de breu.
 - b. Guiar la tria dels títols dels tres itineraris.
2. Per tal de triar els llibres de cada itinerari lector -verd, taronja i blau- i decidir els títols corresponents a les guies de lectura elaborades he fet les següents tasques:
 - a. Anàlisi de les seleccions fetes per la crítica especialitzada en literatura infantil i juvenil i consulta de les publicacions de diferents editorials del mercat català, tal com s'explica en l'apartat 1 del treball.
 - b. Cerca de títols a la biblioteca de l'IES Escola del Treball de Lleida, on treballa com a professora d'ensenyament secundari, a la Biblioteca Pública de Lleida i en diferents llibreries de la ciutat.
 - c. Lectura de llibres recomanats per la crítica especialitzada, premiats o bé triats segons el meu criteri personal per confeccionar els tres itineraris lectors i decidir el títol de les guies de lectura.
3. Tria dels títols de cada itinerari per a cada curs de l'ESO, segons els criteris citats en l'apartat 1 d'aquest treball.
4. Disseny del Quadern de viatge lector.
5. Selecció dels continguts curriculars i criteris d'avaluació LOE dels quatre cursos de l'ESO, relacionats amb el treball desenvolupat en les guies de lectura presentades. (quadres-resum de la dimensió estètica i literària i dels criteris d'avaluació dels quatre cursos de l'ESO)
6. Elaboració d'una proposta de guia de lectura (GuiaL), a partir de l'esquema de guia presentat en el projecte.
7. Tria dels llibres per elaborar les corresponents guies de lectura, segons els criteris explicats en l'apartat 2.4 d'aquesta memòria.
8. Elaboració de les guies de lectura, seguint la proposta de GuiaL que presento en el treball.

Primer cicle

- Itinerari verd: *La crida del bosc*, J. London. Castellnou Edicions. Kalafat, 13 (Lectura Fàcil) → 1r ESO.
- Itinerari taronja: *La crida del bosc*, J. London. La Magrana. L'Esparver, 5 → 1r ESO.
- Itinerari blau: *Kim*, R. Kipling. Vicens Vives. Cucanya, 31 → 2n ESO.

Segon cicle

- Itinerari verd: *Miquel Strogoff*, J. Verne. Castellnou Edicions. Kalafat, 14 (Lectura fàcil) → 4t ESO.
- Itinerari taronja: *Negra nit*, L. Bosch. Columna Jove, 218 → 4t ESO.
- Itinerari blau: *Llàgrimes sobre Bagdad*, G. Pasqual i Escrivà. Barcanova. Antaviana Nova, 127 → 3r ESO.

9. Redacció de la memòria, fitxa i valoració de la llicència.

M'agradaria afegir que el procés d'elaboració del treball ha estat un procés obert i enriquidor, a mesura que avançava en la redacció de les guies, ja que anava prenent decisions i, constantment, havia de corregir les guies ja elaborades. He anat construint-les tal com les he anat redactant i, fins a l'últim moment, he modificat detalls i apartats de les sis guies elaborades.

El procés continua obert, ja que la implementació del treball es farà durant el curs 2009-10 en el centre on exerceixo la meva tasca professional i, possiblement, hauré de modificar alguns elements per millorar els materials a treballar a l'aula. La pràctica docent serà el context on es podran avaluar els materials i des d'aquell espai de treball sorgiran els possibles canvis que necessitin aquests materials didàctics per millorar la seva utilització a l'aula.

4. BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA

- ALCOVERRO, C. (1993): *Llegir per escriure. Escriure per llegir. Tallers literaris a l'ensenyament secundari*. Barcelona: Barcanova.
- CAIRNEY, T.H. (1992): *Enseñanza de la comprensión lectora*. Madrid: Ediciones Morata.
- CASSANY, D., LUNA, M. i G. SANZ (1993) : *Ensenyar llengua*. Barcelona: Graó.
- CATALÀ, G.; CATALÀ, M. i E. MOLINA (1996): *Avaluació de la comprensió lectora*. Barcelona: Graó.
- COLOMER, T. i A. CAMPS (1991): *Ensenyar a llegir, ensenyar a comprendre*. Barcelona: Rosa Sensat; Edicions 62.
- COLOMER, T. (coord.) (1992): *Ajudar a llegir. La formació lectora a primària i secundària*. Barcelona: Barcanova.
- COLOMER, T. (1994): "L'adquisició de la competència literària". A *Articles de Didàctica de la Llengua i de la Literatura*, núm. 1, juliol, pàg. 37 –50.
- COLOMER, T. (1998): *La formació del lector literari*. Barcelona: Barcanova.
- COLOMER, T. (1999): *Introducción a la literatura infantil y juvenil*. Madrid: Síntesis.
- COLOMER, T. (coord.); DÍAZ-PLAJA, A.; DURAN, C. ; MANRESA, M.; MARGALLO, A.M^a; OLID, I.; SILVA-DÍAZ, M^a.C. (2008): *Lectures adolescents*. Barcelona. Graó. Biblioteca d'Articles, 165.
- COLOMER, T. ; GRETEL (2008): "El consens educatiu de les lectures a l'ESO". *Articles de Didàctica de la Llengua i la Literatura*. núm. 45, p.91-109.
- COTRONEO, R. (1995): *Si una mañana de verano un niño*. Madrid. Santillana.
- DIAZ-PLAJA, A. (1995): "Crear per obligació. Anàlisi de propostes didàctiques". A *Saber de lletra IV. La literatura infantil i juvenil: De la lectura a la creació literària*. Barcelona: Universitat de Barcelona.
- GENOVER, J. POZO, M. A. i J. VILAR (1998): *Eines de comprensió de textos. La lectura intensiva a secundària*. Barcelona: Graó.
- MANRESA, M. (2007): "Lectures dels adolescents: entre la tria personal i la selecció escolar". *Articles de Didàctica de la Llengua i la Literatura*, núm. 41, p.71-86.
- MORENO, V. (1984): *El deseo de leer*. Pamplona: Pamiela. Pedagogía.
- PAGÈS, V.(2006): *De Robinson Crusoe a Peter Pan. Un cànon de literatura juvenil*. Barcelona. Proa.
- PORTELL, J. (2004): *M'agrada llegir*. Badalona. Ara llibres, S.L.
- TEIXIDOR, E. (2007): *La lectura i la vida*. Barcelona. Columna.
- RODARI, G. (1995): *Gramàtica de la fantasia*. Barcelona: Columna.
- SOLÉ, I. (1999): *Estratègies de lectura*. Barcelona: Graó.
- VALRIU, C. (1994): *Història de la literatura infantil i juvenil catalana*. Barcelona: Pirene.

Webgrafia

www.cclij.org. (Consell Català del Llibre per a Infants i Joves).

www.cobdc.net (Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya).

www.fundaciongsr.es

<http://rosasensat.org/infantil>.

www.uoc.edu/lletra

www.xtec.cat/recursos/lit_in.cataleg/

www.xtec.cat/lic/centre/professorat/prof_lleng

www.barcanova.cat

www.baula.cat

www.castellnouedicions.com

www.cruïlla.cat

www.edebe.net

www.editorialteide.com

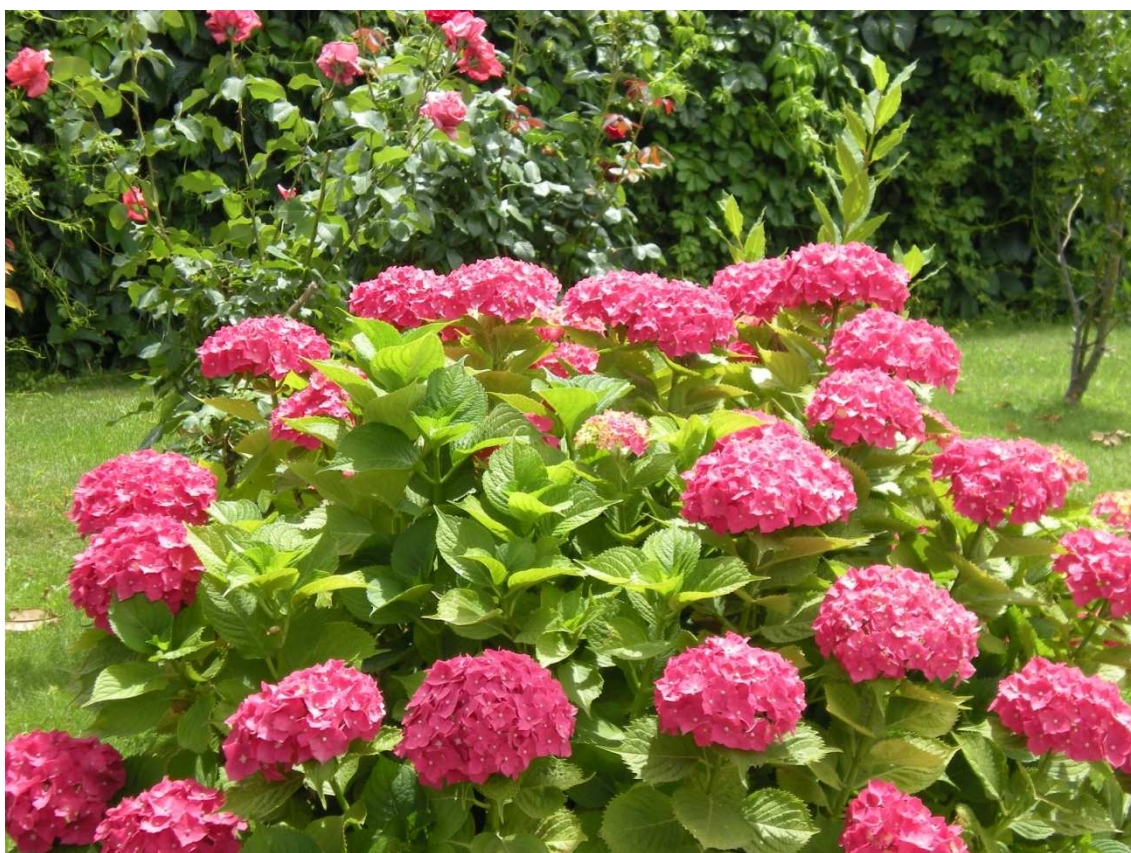
www.grup62infantiljuvenil.cat

www.lagalera.cat.

www.lecturafacil.net

www.plalector-cat.com

www.vicensvives.com

He arribat al final d'aquest camí, però queda obert a un altre que, a partir de la pràctica docent, em permetrà continuar avançant en aquest tema, que m'ha acompanyat durant tots aquests anys de vida professional i que tant m'agrada per seguir reflexionant i treballant. Estic convençuda que l'atzar m'oferirà alguna porta oberta per aprendre moltes altres coses sobre el món dels joves i la literatura.

Lleida, 23 de juliol de 2009